

Cizre İnceleme ve Kısa Gözlem Raporu

05 Mart 2016

OLAY:

Şırnak Valiliğinin kararıyla 14 Aralık 2015 tarihinde başlayıp 87 gün süren sokağa çıkma yasaklarının ardından YDGH mensupları ile güvenlik güçleri arasında süren çatışmalarda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Sokağa çıkma yasakları 13 Şubat 2016 tarihinden itibaren 19.30- 05.00 saatleri arasında sürmektedir. Sur, Cudi,Nur ve Yafes mahallelerinde hendek ve barikatlar bulunurken,çatışmalar bu mahallelerde yoğunlaşmıştır. Olaylar sırasında iddia edilen hak ihlallerini yerinde gözlemek amacıyla Şırnak'ın Cizre ilçesi 5 Mart 2016 tarihinde insan hakları savunucularının bulunduğu bir heyet tarafından ziyaret edilerek olaylara ilişkin incelemelerde bulunulmuştur.

Sağlık İhlalleri:

Çatışmalar sırasında evlerinde mahsur kalan sivil vatandaşların, sağlık hizmetlerini alamadıkları, evde bakım hizmeti alan yaşlı ve hastaların bu imkanı kullanamadıkları iddiaları yurttaşlar tarafından dile getirilmiştir. Resmi yetkililer tarafından yapılan açıklamada 155 ve 112 Acil Servis telefonu aranılarak yapılan adres yönlendirmelerinde çatışma nedeniyle meskun mahallelere girilemediği ifade edilmiştir. Çatışmalar esnasında yaralanan sivil yurttaşlardan bazılarının kanama ve ilkyardım alamadıkları için yaşamını kaybettiklerine dair iddialar mevcuttur. Öte yandan Cudi Mahallesi, Bostancı Sokak 23 No.lu binanın bodrum katında yirmi altı insanın yanmış cesedi bulunmuştur. Toplamda 178 kişinin bahsi geçen bodrumlarda yaşamını yitirdiğine dair iddialar mevcuttur. Cesetler tespit için otopsiye gönderilmiştir.

Eğitim Hakkı İhlalleri:

14 Aralık 2015 tarihinde, Milli Eğitim Bakanlığının eğitim-öğretim dönemi devam ederken daha önce benzeri olmayan seminer uygulaması için sayısı 1500'ü bulan öğretmenlerin Cizre'yi terk etmeleri SMS ile bildirilmiştir. Bu tarihten sonraki süreçte Cizre'de eğitim-öğretim faaliyetleri tamamen durmuştur. Yaklaşık 41.000 civarındaki öğrenci temel eğitim hakkından mahrum kalmıştır. Eğitimin aksamaması yönünde hükümet yetkilileri tarafından açıklanan hızlandırılmış eğitim programının, çatışmalardan dolayı travma yaşayan çocukların ihtiyacını karşılamadığına dair kanaatler bulunurken, çocukların önemli bir bölümünün göç ettikleri yerlerde eğitime devam edip/etmediklerine dair bir bilgi/envanter/veri bulunmamaktadır. Öte yandan YGS (Yükseköğretime Geçiş Sınavı) sınavına girmek isteyen Cizre'li öğrencilerin sınav giriş yerlerinin yakın çevre iller yerine, Gaziantep, Şanlıurfa, Bitlis, Siirt gibi daha uzak illere kaydırıldığı, bu durumda barınma,motivasyon ve yol ücretleri gibi eşitsizliklere neden olduğu anlaşılmıştır.

Temel İhtiyaçlar:

Çatışmaların etkisiyle kentin altyapısı ciddi anlamda zarar görürken, çatışmaların yoğun olduğu mahalleler (Sur,Cudi,Nuh,Yafes) başta olmak üzere kentte su ve elektrik temininde sıkıntılar yaşanmaktadır. Sokağa çıkma yasağının uzun olması sebebiyle market/manav/kasap vb. gıda satışının olduğu ticarethanelerdeki ürünler bozularak virüs ve bakteri yaymaktadır.

Sokaklardaki altyapının çökmesi nedeniyle sokakların önemli bir kısmı çamur ile kaplı haldedir. Evlerin tahrip edilmesi nedeniyle çatışmaların ardından kente dönen yurttaşlar temel ihtiyaçları olan barınma, ısınma, temizlik vb. ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekmektedirler. Özellikle bebek ve küçük çocukların steril olmayan koşullar nedeniyle salgın hastalık geçirme tehlikeleri bulunmaktadır.

Psikolojik Atmosfer/ Travma :

İfadeler:

N. B. 14-

Sabaha kadar uyuyamıyorduk. Bebekler sürekli ağlıyordu. Kardeşim polis gördüğü zaman nefret ediyor. Elektrik ve suyumuz yok. Bize hiç yardım gelmedi. Yalan söylüyorlar. 2 Yaşındaki çocuğu bile terörist görüyorlar. Okullar kapalı, Polisler çocuklara para verip " Kim bize ateş etti" söyleyin diye zorluyorlardı.

Z. S. 10-

Gece patlama ve bomba sesinden uyuyamıyorduk. İrkilerek korkarak uyanıyorduk. Bebek kardeşim soğuktan hasta oldu, dışarı çıkaramadık. Hala da korkuyoruz.

G. A. 11-

Çocuklar panzerleri görünce kaçıyorlar. Panzerlerden sürekli mehter marşı çalarak mahallemizden geçiyorlar.

Çatışmaların yarattığı en büyük psikolojik etkilerinden biri göç olgusudur. Yerel kaynaklardan edinilen bilgilere göre Cizre nüfusunun 2/3'ü evlerini terk ederek, çevre köyler başta olmak üzere başka illere göç etmişlerdir. Sokağa çıkma yasağının 23. gününde güvenlik güçlerinin, çatışmaların olduğu mahallelerdeki vatandaşların evlerini boşaltmasını istediği iddiası yurttaşlar tarafından dile getirilmiştir.

Çatışmalar, toplumun ve onu oluşturan bireylerin güven ihtiyacını zedeleyen psikolojik travma, anksiyete bozuklukları ve depresyona yol açan süreçlerdir. Çatışmaların tanıkları olan bireyler; özellikle kadın, çocuk ve yaşlılar travma, anksiyete ve depresyon gibi rahatsızlıklarla karşılaşmaktadır. Yaşananlar bireylerde uzun süre etkisini sürdürmektedir. Savaşın ortaya koyduğu güç ve güçlü-güçsüz ilişkisi, toplumda adalet kavramını işlevsizleştirerek şiddetin sık başvurulan bir yöntem olarak algılanmasına sebep olabilmektedir.

Çocuklar ve kadınların 79 gün süren sokağa çıkma yasağı sonucunda ciddi psikolojik rahatsızlıklar yaşadıkları görüşmelerden anlaşılmıştır. Çatışmaların etkisiyle çocuklarda, korku, davranış değişikliği, uyum bozukluğu, agresifleşme gibi sorunlar ortaya çıktığı ebeveynler tarafından dile getirilmiştir. Çatışmalardaki gürültü ve patlamaların etkisiyle çocuklarda irkilme, altına kaçırma gibi davranışların gözlemlendiği ifade edilmiştir. Öte yandan gerçekleştirilen bire bir görüşmelerde, çocukların donuk ifadelerle baktığı, geleceğe dair tasarımlarını yitirdikleri ve çatışmalardan ötürü derin bir sarsıntı geçirdikleri gözlemlenmiştir. Mahallelerde

yapılan gözlem ve görüşmelerde ilgili kamu kurumlarının, çocukların ve kadınların travma durumuna ilişkin profesyonel psiko-sosyal hizmet vermedikleri ifade edilmiştir. İlgili kurumların ayrı kategorilerde (Çocuk,Yaşlı, Kadın,Yetişkin) yetkin personeller (Psikiyatr, Psikolog, Psikolojik Danışman ve Sosyal Çalışmacı) ile terapi süreçlerini başlatmaları önemli bir ihtiyaçtır.

Güvenlik güçlerinin operasyon yaptıkları sokaklara düşmanca hislerle duvar yazıları yazması ve bazı evleri tahrip etmesi, psikolojilerinin ciddi zarar gördüğüne ve toplumsal güvenlik hizmeti veremeyecek düzeyde sorunlu olduklarına dair kanaat oluşturmaktadır. Öte yandan sivil yurttaşlara ait evlerde MKE'ye ait mermi kovanları,fişeklikler, roket mermileri vs. askeri teçhizatın bulunması, bu evlerin karargah olarak kullanıldığına dair iddiaları güçlendirmektedir.

YDGH tarafından Sur,Cudi,Yafes ve Nur mahallerinin bulunduğu sokakların önemli bir kısmında hendek ve barikatların kurulduğu, sokakların ve sivil vatandaşlara ait evlerin siper ve karargah olarak kullanıldığı iddiaları bulunmaktadır. Gözlemlerde bulunan bazı sokaklarda barikalara ait torbalar,parke taşlar görülürken, kapatılan çukurların hendek olduğu anlaşılmıştır.

Cizre'de sokak ve ev içi duvar yazılarının sıklığı ve içeriğine bakıldığında, yazılamaların farklı merkezlerde de aynı içerikte olduğu için duvar yazılama fiillerinin münferit olmadığı kanısını güçlendirmektedir. Kamu otoriteleri tarafından duvar yazıları için açılan soruşturmaların güvenlik güçleri nezdinden caydırıcı olmadığı ve cezasızlığın bu fiillerin sürdürülmesinde etkili olduğu kanaati oluşmaktadır. Bu yazılamalar güvenlik amacıyla yapılan bir operasyonun ötesinde çatışma mahallinde yaşayan sivillere karşı yerleşik bir nefret duygu durumunun yaşandığına işaretir.

Bu noktada ortaya çıkan ve zaman zaman yaşamı kuşatan bu iç çatışmalar, beraberinde göç, dramatik ailevi sorunlar, yaralanmalar, ölümler, katliam korkusu gibi birçok psiko-sosyal fobiyi ortaya çıkarmış ve çoğu sivil vatandaşta kendi kişiliğini yok sayma gibi bir olumsuz olguyu beslemiştir. Bu noktada düşük yoğunluklu savaşın etkisini zaten uzun yıllar yaşayan bölge halkı, birçok psikolojik sorunu yaşamak zorunda kalmıştır. Gerekli psikososyal destek sağlanmayıp ve çatışmaların sona erdiği bir iklimin oluşturulamaması, orta vadede toplumsal barış yönünden ciddi sorunlar ile karşılaşabileceğimiz ihtimalini doğurmaktadır.

Özel mülk alanlarına güvenlik güçleri tarafından izinsiz yazılan yazı içerikleri nefret suçları tanımına girmektedir. Duvar yazıları mülke zarar verme, yazılı taciz, aşağılayıcı ve incitici söz ve davranışlar,ayrımcılığa dayalı söz ve davranışları fiillerini içermektedir. Yetkili mercilerin yapacakları etkin soruşturma ile failleri açığa çıkararak, TCK'nın ilgili maddelerine göre yargılaması beklenmektedir. Ayrıca devletin yükümlülükleri kapsamında, çatışmalar sırasında yaşam,sağlık ve eğitim hakkı ihlal edilen yurttaşların fiziki-sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının ivedilikle karşılanması beklenirken, çatışmalar sırasında yaşanan ihlallere ilişkin etkin soruşturmanın gerçekleştirilmesi kamuoyu vicdanı ve adalet adına talep edilmektedir.

Serhat ÖZDİLİ

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği

Bitlis Temsilcisi